

ปรัชญาดุขฎิบัณทิต: บัณทิตผู้แสวงหาความรู้เองได้ *

ดร.ชัยลิขิต สร้อยเพชรเกษม**

คำว่า **ปรัชญาดุขฎิบัณทิต** (Doctor of Philosophy: Ph.D.) มาจากการสมาสคำ ปรัชญา+ดุขฎิ+บัณทิต แต่ละคำมีความหมายดังนี้

ปรัชญา (Philosophy) มาจากรากศัพท์ภาษากรีก Philo(Love)+Sophia(Wisdom) แปลว่า ความรักความรอบรู้ (Love of wisdom) พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 (2533, หน้า 324) ได้ให้ความหมายว่า วิชาว่าด้วยหลักแห่งความรู้ และความจริง ปรัชญามีความรู้ทุกอย่างเป็นอาณาเขต วิทยาการทุกสาขาในปัจจุบันนี้เป็นความรู้ในปรัชญามาก่อน ต่อภายหลังได้มีการพัฒนาศาสตร์แต่ละสาขา และมีการแยกตนเองเป็นสาขาวิชาเฉพาะ ปรัชญาจึงเปรียบเสมือนมารดาของศาสตร์ รวมความแล้วปรัชญาเป็นเรื่องของความรู้ ทั้งการแสวงหาความรู้ และความรู้ที่ค้นพบแล้วล้วนอยู่ในขอบข่ายของปรัชญาทั้งสิ้น ชาวกรีกโบราณเรียกนักปรัชญา (Philosopher) หรือนักปราชญ์ว่า “ผู้รอบรู้” (Sophoi) พิธาโกรัสเห็นว่าคำนี้สูงส่งเกินไป จึงคิดผสม คำขึ้นว่า Philosophoi แปลว่า ผู้รักความรอบรู้ ด้วยครั้งหนึ่งพิธาโกรัสได้สนทนากับพระเจ้า ลีออน ผู้ครองแคว้นฟลิอุส พระองค์ทรงเห็นว่าพิธาโกรัสเป็นผู้ฉลาดปราดเปรื่องมาก จึงตรัสถามว่า พิธาโกรัสฉลาดรอบรู้ในวิชาการสาขาใด พิธาโกรัสตอบว่าตัวท่านเองยังไม่ใช้คนฉลาดรอบรู้ และตัวท่านเป็นเพียงคนที่รักในความรอบรู้เท่านั้น คำว่า Philosophoi ในภาษากรีกได้กลายมาเป็นคำว่า Philosopher ในภาษาอังกฤษ (พระราชวรมูณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2542 หน้า 3-5, 47) สอดคล้องกับคำกล่าวของโสคราตีส ซึ่งเป็นนักปรัชญาสมัยหลังว่า นักปรัชญาคือผู้แสวงหาความรู้ที่สมบูรณ์ โสคราตีสเคยถูกเทพอพอลโลพยากรณ์ที่วิหารเมืองเดลฟี ว่าเป็นผู้ฉลาดที่สุด ซึ่งหมายถึง เมื่อท่านไม่รู้สิ่งใดก็รู้ตัวว่าไม่รู้เรื่องนั้น และพยายามหาความรู้ในเรื่องนั้น ในที่สุดท่านได้ข้อสรุปว่า “หนึ่งเดียวที่ข้าพเจ้ารู้ คือรู้ว่าข้าพเจ้าไม่รู้อะไร” (พระราชวรมูณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2542. หน้า 117-118, 121) ดังนั้นนักปรัชญาจึงเป็นผู้แสวงหาความรู้ความจริง ซึ่งความรู้นั้นหาขอบเขตสิ้นสุดมิได้ และเป็นผู้มีความใฝ่รู้เป็นอารมณ์

* เรียบเรียงไว้เนื่องในโอกาสที่ปรัชญาดุขฎิบัณทิต สาขาวิจัย และประเมินผลการศึกษา

มหาวิทยาลัยนเรศวร จำนวน 8 คน เข้ารับพระราชทานปริญญาบัตร เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2547 เป็นสมัยแรกของสาขาวิชา

** กศ.ด.(วิจัย และประเมินผลการศึกษา) มหาวิทยาลัยนเรศวร อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดุขฎฐิ มาจากคำในภาษาบาลีว่า ตุฎฐิ ในภาษาสันสกฤตใช้คำว่า ตุขฎฐิ เป็นคำไวพจน์ของคำว่า อุตตมन्ตา ในภาษาบาลี แปลว่า ความยินดี (ตุฎฐิ, ตุขฎฐิ = อิม, ชื่นชม, ยินดี)(นาคะประทีป, 2515 หน้า 10, 132) ในภาษาไทยใช้คำว่า ดุขฎฐิ แปลว่า ความยินดี ความชื่นชม (พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530, 2533. หน้า 198)

บัณทิต มาจากคำในภาษาบาลีว่า ปณทิต เป็นคำไวพจน์ของคำว่า กวี แปลว่า ผู้มีปัญญา(นาคะประทีป, 2515 หน้า 171, 72) ในภาษาไทยใช้คำว่า บัณทิต แปลว่า ผู้ทรงความรู้ ผู้มีปัญญา นักปราชญ์ ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญา ผู้มีความสามารถพิเศษโดยกำเนิด (พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530, 2533. หน้า 298)

Doctor ตรงกับความหมายในภาษาไทยว่า ดุขฎฐิบัณทิต หมายถึงผู้ได้รับปริญญาเอก (พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530, 2533. หน้า 198) มาจากภาษาละตินตรงกับคำว่า *docere* หมายถึง to teach หรือ teacher ในยุคกลางหมายถึงผู้ได้รับเกียรติคุณในการเรียน (The encyclopedia americana, 1999. Vol.9 p.228) และนิยมใช้คำว่า Doctor (Dr, ดร.) เป็นคำนำหน้าชื่อ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการมีคุณสมบัติต่างๆ ทางวิชาชีพ หรือทางวิชาการ ของบุคคลซึ่งผ่านการวัด หรือทดสอบคุณสมบัติทางวิชาชีพ หรือทางวิชาการมาแล้ว

รวมความแล้วอาจให้ความหมายของปรัชญาดุขฎฐิบัณทิตได้ว่า **“บัณทิต หรือผู้มีปัญญาซึ่งมีความชื่นชมยินดีในการแสวงหาความรู้”** หรือ **“ผู้ได้รับปริญญาเอกทางด้านปรัชญา”**

การจำแนกปริญญาดุขฎฐิบัณทิต

ปริญญาดุขฎฐิบัณทิต (Doctoral degree) เป็นระดับปริญญาสูงสุดซึ่งวิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยได้มอบให้ผู้ผ่านหลักสูตรตามที่กำหนด แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ (The world book encyclopedia, 2001. Vol.5 pp. 91-92; Kazdin, 2000. Vol.3 p. 66)

1. **Professional degree** เป็นปริญญาดุขฎฐิบัณทิตที่ผู้ได้รับต้องผ่านหลักสูตรการศึกษาที่มุ่งเน้นการฝึกฝนประสบการณ์ทางวิชาชีพขั้นสูง (Advance professional training) ในสาขาวิชาของตน โดยการนำผลวิจัยหรือความรู้ต่างๆ ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องไปประยุกต์ใช้ในวิชาชีพ เช่น Doctor of Education (Ed.D.) Doctor of Medicine (M.D.) Doctor of Dental Surgery (D.D.S.)

Doctor of Jurisprudence (J.D.) เป็นต้น ผู้ได้รับปริญญาเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือปริญญาโทมาก่อนก็ได้

2. **Research degree** เป็นปริญญาดุษฎีบัณฑิตที่ผู้ได้รับต้องรอบรู้ในสาขาวิชาของตน ตลอดจนรู้เชี่ยวชาญในการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ในสาขาวิชาที่ตนเองศึกษา หลักสูตร การศึกษามุ่งเน้นการวิจัยเพื่อค้นคว้าหาความรู้ องค์ความรู้ต่างๆ เหล่านี้จะเป็นฐานสำคัญสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพ หรือผู้ที่ได้รับ Professional degree จะนำไปประยุกต์ใช้ การศึกษาในระดับนี้ ต้องการบุคคลผู้ผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือระดับปริญญาโท มาก่อน เช่น Doctor of Philosophy (Ph.D.) เป็นต้น

ความเป็นมาของปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตได้มีการมอบให้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1852 โดย มหาวิทยาลัยบัคเนล (Bucknell University) ประเทศเยอรมัน แต่เป็นการให้ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (Deighton, 1971.Vol.3 p.118) ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่ประมาณปี ค.ศ. 1814 มีผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาศิลปศาสตร์(A.B.) จำนวนมากจากประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มเดินทางสู่ประเทศเยอรมัน เพื่อศึกษาต่อ และได้รับความนิยมนำไปศึกษากันมาก จนการไปศึกษาเพื่อขอรับ Ph.D. จากเยอรมันได้กลายเป็นธรรมเนียมอย่างหนึ่งในขณะนั้น และมหาวิทยาลัยในเยอรมันทุกคณะวิชาที่เปิดสอนได้มอบ Ph.D. แก่นักศึกษา ยกเว้นคณะศาสนศาสตร์(Theology)(The encyclopedia americana, 1999. Vol.8 pp.638-639) ในปี ค.ศ. 1875 พบว่าศาสตราจารย์หลายคนในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกา ได้รับ Ph.D. จากเยอรมัน โดยมี A.B. จากสหรัฐอเมริกา

ในปี ค.ศ. 1861 มหาวิทยาลัยเยล(Yale University) ของสหรัฐอเมริกาได้มอบ Ph.D. เป็นครั้งแรก แก่นักศึกษาชาย 3 คน และในปี ค.ศ. 1877 มหาวิทยาลัยบอสตัน(Boston University) ได้มอบ Ph.D. ให้นักศึกษาหญิงเป็นคนแรก(Deighton, 1971.Vol.3 p.118 ; The encyclopedia americana, 1999. Vol.8 p.638) ผู้ผ่านหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตจะได้รับการรับรองว่าเป็นผู้ทรงความรู้ในการวิจัย(Scholarly achievement in research) ตามที่สมาคมบัณฑิตศึกษาได้กล่าวไว้ว่า “ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต ได้ออกแบบเพื่อเตรียมให้ผู้เรียนเป็นนักวิชาการที่ทรงความรู้เชี่ยวชาญในการค้นคว้าแสวงหาความรู้ การบูรณาการ และการประยุกต์ความรู้เพื่อการสื่อสาร และเผยแพร่ความรู้นั้น” (Kazdin, 2000. Vol.3 p. 66 citing Concil of Graduate School, 1990)

อย่างไรก็ตาม Barzun ได้กล่าวไว้ในเอกสารชื่อ *Graduate Study at Columbia* ว่า “ชื่อ Ph.D. นั้นมี(สื่อ)ความหมายไม่ชัดเจนในตัวมัน ด้วยเหตุที่ไม่รู้ว่าผู้ได้รับมีความเชี่ยวชาญในสาขาใด หรือเป็นใคร เป็นวิศวกร เป็นนักฟิสิกส์ หรือเป็นครู กันแน่” (Deighton, 1971.Vol.3 p.118 citing Barzun, 1958. p.2) ผู้เขียนสันนิษฐานตั้งเป็นข้อสังเกตว่า ต่อมาภายหลังเมื่อสถาบันการศึกษาได้มอบปริญญาตรีบัณฑิตให้แก่นักศึกษามักจะใส่ชื่อสาขาวิชาในวงเล็บต่อท้ายไว้ด้วย เช่น Ph.D.(Measurement and Evaluation) เป็นต้น ด้วยเหตุที่ปริญญาเป็นมารดาของศาสตร์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น

ปริญญาดุษฎีบัณฑิตคนแรกของไทย: นายชู บาเรียน D.Ph.

นายชู บาเรียน หรือ นายชู เปரியญ (“เปரியญ” เป็นคำนิยมนำมาต่อท้ายชื่อผู้ทรงความรู้ของไทย เช่น พระมหาประยูร เปரியญธรรม 9 ประโยค ใช้อักษรย่อว่า ป.ธ.9 เช่น พระเมธีธรรมภาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต) ป.ธ. 9, พ.ม., พธ.บ.เกียรตินิยมอันดับ 1, M.A., M.Phil.,Dip. In French, Ph.D.(Philosophy) เป็นต้น และ อักษรย่อ “D.Ph.” ปัจจุบันไม่นิยมใช้)

อเนก นาวิกมูล (2547, หน้า 52) ได้ค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับนายชู พบว่า ในหนังสือชื่อ จดหมายเหตุเสด็จประพาสยุโรป ร.ศ. 116 ที่แต่งโดยพระยาศรีสุทเทพ (เส็ง วิริยศิริ) ผู้ตามเสด็จและทำหน้าที่จดบันทึกการเดินทาง เขียนไว้ตอนหนึ่งว่า วันที่ 10 มิถุนายน ร.ศ. 116 พ.ศ. 2440 ขณะ ร. 5 ประทับอยู่ที่เมืองฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี เวลาบ่าย เมื่อเสวยพระกระยาหารกลางวันแล้ว พระยาศรีสุริยราชวรวัตรก็ได้... “นำนายชูเปரியญ ซึ่งมาส่งเสด็จพระเจ้าห้องยาเธอ กรมหมื่นสรรพสาตศุภกิจ เป้าทูลละอองธุลีพระบาท นายชูคนนี้เป็นนักเรียนที่เล่าเรียนในเยอรมัน สอบไล่ได้ดีแล้ว และได้ประกาศนียบัตรเป็น ดอกเตอร์ออฟฟิสิกส์ไซไฟ เป็นคนไทยคนแรกที่ได้เล่าเรียนถึงได้รับประกาศนียบัตรขั้นนี้ มีพระราชดำรัสด้วยตามสมควรแล้วเสด็จขึ้น”

ข่าวในหนังสือพิมพ์สยามไมตรี รายสัปดาห์ ฉบับวันอังคารที่ 14 ธันวาคม ร.ศ.116 พ.ศ. 2440 หน้า 980 (อเนก นาวิกมูล,2547. หน้า 52 อ้างอิงมาจาก ไมโครฟิล์มในหอสมุดแห่งชาติ ล.40) เขียนไว้ว่า “เราได้ทราบข่าวว่า นายชู เปரியญ ซึ่งเป็นนักเรียน ได้ไปเล่าเรียนศึกษาวิชา สอบไล่ได้เป็นนายศิลปชั้นสูงวิทยาลัย ในกรุงเยอรมนีนั้นกลับมาถึงกรุงเทพฯ แล้ว จะได้มีตำแหน่งรับราชการในกรมศึกษาธิการ รับพระราชทานเงินเดือนๆ ละ 2 ชั่งในขั้นแรกๆ...”

ในเอกสารหอจดหมายเหตุแห่งชาติ รหฺส ม ร.5/37 นิทรรศการต่างๆ แฟ้ม รหฺส บ11/14 (อเนก นาวิกมูล, 2547. หน้า 52) มีข้อความที่แสดงให้รู้ว่านายชู ได้เคยแต่งหนังสือ และเคยทำงานในกรมพิพิธภัณฑ์ เมื่อเจ้าพระยาภาสกรวงศ์(พร บุนนาค) เสนาบดีกระทรวงธรรมการ มีจดหมายพิมพ์ติดลงวันที่ 14 มกราคม ร.ศ.117 ทูลกรมหมื่นสมมตอมรพันธ์ ว่าเจ้าหมื่นศรีสุวัจษ์

(เพ่ง บุนนาค)เจ้ากรมพิพิธภัณฑ์ขอลาออกจากตำแหน่งเพราะทำผิด ถูกขังร่งเงินหลวงอยู่ ท่านได้ให้นายชู มาเป็น ‘ กุเรเตอร์ ‘ ในพิพิธภัณฑ์ และได้แนะนำตัวนายชูให้ทราบว่ามีเดิมทำการในกรมศึกษาธิการ เป็นพนักงานตรวจแต่งตำราเรียน ขณะนั้นพิพิธภัณฑ์เปิดให้ประชาชนมาดูอาทิตย์ละ 2 วัน.. “ผู้ที่มาดูน้อย นอกจากงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาจัตรมงคลซึ่งผู้ที่มาดูนับหมื่น แต่ขอขอบคุณแนชัวร์ล ฮีสตอรี ยิ่งกว่าสิ่งอื่น”

“นายชูบาเรียน ตามที่สังเกตความรู้นั้นเป็นคนอกเตอร์ฟิโละโซฟีในการปราช แลเข้าใจอยู่ในทางแนชัวร์ล ฮีสตอรีด้วย ตัวก็เต็มใจที่จะทำการนี้ยิ่งกว่าการทำการอยู่ในกรมศึกษาธิการ เพราะสังเกตดูในกรมศึกษาธิการจัดอยู่ข้างอังกฤษ ไม่สู้ถูกกับข้างเยอรมัน เมื่อตรวจตำราเรียนอยู่ แลได้ไปเลกเซอร์ที่โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์สอนเด็กนั้น ก็ว่านักเรียนไม่สู้จะเข้าใจนัก ไม่เหมือนอย่างนายสนั่น...”

สรุปว่า นายชูจบการศึกษาในระดับปริญญาเอก Ph.D. จากประเทศเยอรมัน เมื่อกลับเมืองไทยได้รับราชการอยู่ที่กรมศึกษาธิการ มีหน้าที่ตรวจ และแต่งตำราเรียน แต่อยู่คนละสำนักกับนักเรียนที่จบจากอังกฤษ การสอนไม่เก่งเท่านายสนั่น(ภายหลังได้เป็นเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี) มีความสนใจด้านประวัติศาสตร์ ต่อมาได้ย้ายไปรับราชการที่กรมพิพิธภัณฑ์มีหน้าที่เป็นผู้ดูแล พิพิธภัณฑ์

ภายหลังเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ ได้ส่งสำเนาเด็กเซอร์ เรื่อง “เด็กเซอร์ ตำนานพงษาวดารโลก ตอน1 “ ซึ่ง นายชู บาเรียน เป็นผู้แสดง ถวายในหลวง ร.5 และทรงมีพระราชกระแส ซึ่งแจ้งเป็นหนังสือโดยกรมพระสมมตอมรินทร์ ลงวันที่ 21 มกราคม ร.ศ. 117 ว่า “ ดี แต่ยากแก่ผู้ไม่มีความรู้”

สรุป

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต(Doctor of Philosophy :Ph.D.) เป็นชื่อที่ใช้แสดงระดับคุณวุฒิ ที่สถาบันการศึกษาได้มอบให้กับผู้ศึกษาสำเร็จการศึกษา หรือผู้ที่มีผลงานทางวิชาการตามเกณฑ์ที่สถาบันการศึกษากำหนด ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตคนแรกของไทยชื่อ นายชู สำเร็จการศึกษาจากประเทศเยอรมัน ปริญญาตรีบัณฑิตนี้ผู้ได้รับต้องรอบรู้ในสาขาวิชาของตนตลอดจนรู้เชี่ยวชาญในการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ในสาขาวิชาที่ตนเองศึกษา หลักสูตรการศึกษามุ่งเน้นการวิจัยเพื่อค้นคว้าหาความรู้ การบูรณาการ การประยุกต์ความรู้เพื่อการสื่อสาร และเผยแพร่ความรู้ นั้น ผู้ผ่านหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตจะได้รับการรับรองว่าเป็นผู้ทรงความรู้ในการวิจัย อันเป็นเครื่องมือในการสร้างองค์ความรู้ของศาสตร์ ซึ่งเป็นคติ หรือหนทางการดำเนินชีวิตของบุคคลที่ถูกเรียกว่า “**นักปรัชญา**”

เอกสารอ้างอิง

- นาคะประทีป.[ตรี นาคะประทีป] (2516) **ปาลี-สยาม อภิธาน**. เอกสารกรมการฝึกหัดครู
กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530** (2533) พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนา
พานิช.
- ราชวรมณี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), พระ. (2542). **ปรัชญากรีก บ่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก**.
พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: ศยาม.
- อเนก นาวิกมูล. (2547) **นายชูเปรียญ ดอกเตอร์คนแรกของไทย**. เนชั่นสุดสัปดาห์ ปีที่ 13
(636), 52.
- Deigton, Lee C. (Ed.). (1971) *The encyclopedia of education (vol.3)*. U.S.A.: The
Macmillan company and the free press.
- Kazdin, Alan E. (Ed.). (2000) *Encyclopedia of psychology (vol.3)*. Washington,D.C.:
Oxford University Press, Inc.
- The encyclopedia americana (vol.8)*. (1999). U.S.A.: Glolier.
- The encyclopedia americana (vol.9)*. (1999). U.S.A.: Glolier.
- The world book encyclopedia (vol.5)*. (2001). Chicago.: world Book.